

Debrecen-Macs

1. Hatvani mondák

A nagy vendégség.

Ot lakott, ahun az a Darabos-ucca vóút. Mekhítta a nagy vendéksiget a lakásra. Na de hács csak ety szoba vóút az egisz oszt ű sé vóút othun. Mājd eccer osztán megýe hazafele. Ot parolázik nekik, hoty foglaljatok hējjet. De a terem meg mindig nőút mekfele, az izé mek fél vóút futva a fārra, az ugórka, meg ezek a növények. Vóút egy nőü ott az urával. Megfokta az ugorkát.

— Jāj de gyönyörű, kírek egyget a professor bácsitúl!

Akkort oszt mekfokta. Az ura meg rákijátott:

— Ne húzd az óurom!

Nahát, it vóútak a vendéksig, de se konyhát, se semmit se láttak. Hát osztán elintészte ű. Az izétül... a francija kirájtúl, mer ot vóút egy nagy vendéksig, oszt onnē varázsolta oda a mindēféle jóukat.

A kocsi meg a négy táltos elővarázsolása.

Megállott eccer a Bika előütt, a rígi Bika előütt, osztā lerājzolt a pácájával ety kocsit, szóúval ety hintóút, meg osztán ngy lovat elibe. Akkor odaszóúlt a másíknak:

— Na, ha úty szeretnétek, lesz kocsi, meg lesz nty paripa befogva előütte. Hát osztán a fíjú asz monygya, jóú vóúna. Akkōr jōjjik valamékōútōk, osztán útazzunk rajta.

— Hova? Hát ezen?

— Na, ha nem jōttōk, it marattok.

Akkor a pōrba eggyecs csapott a pácájával, oszt a natytemplomnak a tetejim ment keresztül a nty táltos lúval.

Az ördög könyve.

Osztán az a mendikás könyve aki vóút neki, meg vóút neki tanulóujaji. Megmonta nekik:

— Ide, érre a lapra ne fōrdícsatok!

Hát azok csak ráfōrdítottak, mikor ēlment. Ahogy ráfōrdítottak, minygyán kiugrott az ördög:

— Mit parancsōlsz?

Hát osztán ijettügbe nem tuttak parancsōlni semmit se. Igem, mēr megmonta az ördög: de ojat parancsōj, amit meg nem tudunk tenni. Ojat montak amit mek tudot tenni, osztā jóú elvērte űket, mind a három dijáket az ördög. Igem mēr mikor ű tanúlta, akkōr is előújott az ördög. Asz monygya:

— Mit parancsōlz gazdánk?

— Hát nekem hozzatok ide egy lovat, szeggyítek le mindē szóúrit rúla, oszt hasícsátok mindet ntyfele, os süssítek ki mindet pipaszárnak!

— Hát eszt nem lehet!

— Na, e megvan. Hát mék kettőü vā hátra. Hát hotyha nem tuggyátok. Hát ideji börnyúnak tavaji szarát hozzatok!

As se tutták. Autám meg . . . igem, mek hóutt embērnek mostani írását hozzatok!

As se tutták. Akkōr monták osztá:

— Hūsígesz szógád leszünk hóuttig.

2. Pásztorokodás a bősörményi határban.

Az a bāj, hogy mikōr kövīr időü jár, ha jóü esőüs időü van, akkor meg a vīr öli meg a jóuszágot. Lehettem ojan tizēhatéves fattyú, osztán ot minálung Bősörmímbe, akkōr, mikor elvígesztik a tavaszi szántást, hát aki nem kellett jóuszág Natyporóudra¹ hajtották a tizapógári útférre. Még akkōr nē vóút elosztva a nyomás. Hát osztán én is kimentem két lúvāl, mēr nígy lova vóút az apámnak, kettőüt a mīnesre kűdött, kettőüt othú hagyott. Odaki vélük vóútnak oszt, mēr mink a hārmadik tizedbe laktunk,² osztán a mind ees csopōrdba ment. Nagy lógert csináltunk, körül vóút a nánási határ szilin.³ Ojā vóút akkor is a mezőü,⁴ csak úgy ropogott a fū rājta.

— Mindety fijam, csak job lesz, mintha othun áll! Māj' lessz ērre esőü, — monta apám.

Hát osztán úgy vóútnak, mán kiszülőübe, mām mennyünk haza, még lerosszul itt ez a lú.⁵ Hát osztám mājđ eccer etý pīnteg dílután ērríl Szoboszlóü⁶ felőüj jött ety setit felhőü, ojan tíz óura tájba dílelőütt. Lett⁷ abbúl ojā zápor, egyebet nem lehetett ot látni, csak sík vizet. Hát osztám — mer ekhóuszszeke-rünk vóút lektōbnek — kibúttunk az ekhóü alóul. De én íletembe nem láttam annyi véres apróü, piri' bıkát, aki biztos a fellegbőül húllot le az esőübe, csak a víz is ojā vóút, mint a lanygyos víz. Hát . . . Hát oszt monták azok az időüsebb emberek, na fijajim mājđ meglássátok, lessz ebbőül ojan esőü, hogy még. Micsoda? Má hārmadnapra ojan esőü vóút, mintha hōrdőubul öntöttik vóüna. Ha nem eset vóüna, mind lefóúttunk vóüna.⁸ Utánna szinte látta az embēr, hogy nyú-tóuddzik a mezőü felfele. Akkor oszt az vóút nekünk a bāj, hogy ot kellett hagyni a heverist.

KOVÁCS LÁSZLÓ

¹ Pusztá Hajdubősörmény határában.

² A mai kerületeknek megfelelő városrész volt a tized.

³ A hajdúnánási határ szélén.

⁴ Akkor is — utal az 1946-os aszályra.

⁵ Rossz börben lesz, legyengül.

⁶ Hajdúszoboszló.

⁷ Picike.

⁸ Eltikkadtunk volna.

TARTALOM

Cikkek

HEGEDŰS LAJOS : A hangfelvételes nyelvjáráskutatás jelentősége	3
DEME LÁSZLÓ : A magyar nyelvjárások hangjainak jelölése	18
BÁRCZI GÉZA : A nyelvjárási hangjelölés kérdéséhez	38
VÉGH JÓZSEF : A nyelvjáráskutatás időszerű kérdései	43
KÁLMÁN BÉLA : A szókezdő mássalhangzócsoport egyik feloldási módja a magyarban	59
A. KÖVESI MAGDA : Képzőtanulmányok a Sopron megyei nyelvjárásokból	71
B. LŐRINCZY ÉVA : A moldvai csángó nyelvjárás variánsai	107
NÉMETH GÉZA : Egy dunántúli falu keresztnévanyaga 1790 óta	120
BALASSA IVÁN : A »ledolgozás« magyar elnevezései	138
KOVÁCS ISTVÁN : A nemzedéki változások Somoskőújfalu nyelvjárásában	146

Bírálatok és ismertetések

Kuznyecov : Orosz dialektológia, ism. KOVÁCS ISTVÁN	154
Bárczi Géza : Fonetika, ism. PAPP ISTVÁN	165
Hegedűs Lajos : Moldvai csángó népmesék és beszélgetések, ism. IMRE SAMU	172

Hírek

Az Új Magyar Tájszótár (Keresztes Kálmán)	181
A Magyar Nyelvjárások Atlasza (Kálmán Béla)	182

Nyelvjárási adatok

SÁRKÖZI ZOLTÁN : Debreceni céhiratok	183
KOVÁCS LÁSZLÓ : Debrecen-Macs (Nyelvjárási szöveg)	187

A kiadásért felelős a Tankönyvkiadó Vállalat vezérigazgatója
1953

Műszaki vezető: Horváth János

A kézirat nyomdába érkezett: 1953. X. 12. — Megjelenés: 1954. I. 30. — Példányszám: 500. —
Terjedelem: 17 (A/5) ív, 5 ábra.

Készült: Monotype új szedésről, magas, íves nyomással,
a MNOSZ 5601-50Á és MNOSZ 5602-Á szabványok szerint

Akadémiai nyomda V., Gerlóczy-utca 2. — 27494/53. — Felelős vezető: ifj. Puskás Ferenc

Lelt.

5953-1982